

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

з навчальної дисципліни «Методика та організація наукових досліджень»
обов'язкових компонент
освітньої програми другого (магістерського) рівня вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 №7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 №7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 №7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол від 15.08.2023 №8)

Розробник:

Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук
Пономаренко Я.С.

Рецензенти:

1. Професор кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Охріменко І.М.
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Шиліна А.А.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр 2							
Тема № 1. Наука й наукові дослідження у сучасному світі	20	2	-	2	-	16	Екзамен
Тема № 2. Основи методології наукової діяльності	20	4	-	4	-	12	
Тема № 3. Методи наукового дослідження	20	4	-	4	-	12	
Тема № 4. Структура дослідження: обґрунтування актуальності та визначення теми дослідження, його мети та завдань	20	2	-	4	-	14	
Тема № 5. Концепція та дизайн дослідження	20	6	-	4	-	10	
Тема № 6. Кваліфікаційне дослідження та презентація наукових результатів	20	6	-	4	-	10	
Всього за семестр № 2:	120	24	-	22	-	74	

2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр 2							
Тема № 1. Наука й наукові дослідження у сучасному світі	20	1	-	1	-	18	Екзамен
Тема № 2. Основи методології наукової діяльності	20	1	-	1	-	18	
Тема № 3. Методи наукового дослідження	20	1	-	1		18	
Тема № 4. Структура дослідження: обґрунтування актуальності та визначення теми дослідження, його мети та завдань	20	1	-	1		18	
Тема № 5. Концепція та дизайн дослідження	20	2	-	1		17	
Тема № 6. Кваліфікаційне дослідження та презентація наукових результатів	20	4	-	1		15	
Всього за семестр № 2:	120	10	-	6	-	104	

3. Методичні вказівки до практичних занять.

Тема № 1 Наука й наукові дослідження у сучасному світі.

Практичне заняття: вибір теми наукового дослідження.

Навчальна мета заняття: закріпити знання щодо основних етапів процесу наукових досліджень.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Бачення здобувачем своєї майбутньої теми наукового дослідження.
2. Доповнення та корекція отриманих знань, вмінь та навичок.

3. Перевірка навичок інформаційного пошуку, який здійснюється шляхом відбору первинних і вторинних джерел науково-технічної інформації (НТІ) і її вивчення.

Література

Основна:

1. Важинський С.Е., Щерак Т.І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. 260 с.
2. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень. Київ : «Літа-К», 2018. 352 с.
3. Каламбет С.В., Іванов С.І., Півняк Ю.В. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Дніпро : Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
4. Гуртов О.І. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Харк. нац. аграр. ун-т. Харків : ХНАУ, 2017. 57 с.

Допоміжна

5. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ : АБУ, 2012. 480 с.
6. Бочелюк В. Й. Методика та організація наукових досліджень з психології : навч. посіб. для студентів спеціальності 8.040101 – Психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 360 с.
7. Finkel E. J., Eastwick P.W., Reis H.T. Best research practices in psychology: Illustrating epistemological and pragmatic considerations with the case of relationship science. Journal of personality and social psychology. 2015. Vol. 108. №. 2 – Available: <http://surl.li/agjxh>. 01.07.2023.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

8. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <http://www.nbuv.gov.ua/>.
9. Метапошукова система NDLTD (The Networked Digital Library of Theses and Dissertations), www.ndltd.org/resources. Забезпечує пошук повнотекстових дисертацій чи інформацію щодо дисертацій обмеженого доступу серед 4 млн. документів. Мова – англійська.
10. Пошукова система OATD (Open Access Theses and Dissertations), www.ndltd.org/resources. Надано у відкритому доступі дисертації та дипломні роботи співробітників та студентів більш ніж 1 тисячі дослідницьких інститутів, університетів, коледжів. Мова: англійська.
11. Пошукова система DART – Europe, libereurope.eu/dart-europe-e-theses-portal. Надано у відкритому доступі дисертації з бібліотек Європи. Представлено більш ніж 500 тис. робіт вчених з 600 університетів 28 країн Європи. Мова: англійська та інші європейські.
12. Пошукові бази університетів Гетеборга, Умео та Стокгольма (Швеція), www.dissertations.se, www.diva-portal.org. Надано більш ніж 50 тис. дисертацій шведських дослідників. Відкритий доступ більш ніж до половини робіт. Мова – англійська та інші європейські.

13. PQDT Open – база даних компанії ProQuest's UMI Dissertation Publishing, pqdtopen.proquest.com. Надано у відкритому доступі більш ніж 25 тис. дисертацій. Мова – англійська.
14. theses.fr – Проєкт інформаційного забезпечення вищої освіти за підтримкою міністерства освіти Франції, www.theses.fr. Надано відкритий доступ більш ніж до 30 тис. робіт. Мови- англійська, французька.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: папір, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку практичного заняття викладач вітає здобувачів вищої освіти, називає тему, мету, план та структуру заняття, повторює матеріал лекції: проведення наукових досліджень передбачає послідовне виконання цілої низки логічно взаємопов'язаних робіт, які умовно можна об'єднати в наступні основні етапи: вибір теми, інформаційний пошук, науковий пошук, впровадження.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Завдання: Оберіть собі тему наукового дослідження і сформулюйте її актуальність, важливість, теоретичну або практичну спрямованість, корисність та наукову новизну. Написати есе за темою *«Моя майбутня тема наукового дослідження»*.

Методичні матеріали до практичного заняття.

Процес вибору теми включає в себе такі види робіт:

- визначення напрямку досліджень;
 - загальне ознайомлення з проблемою;
 - вибір теми наукового дослідження і визначення відповідності її таким вимогам як актуальність і важливість проблем, теоретична або практична спрямованість і корисність, наукова новизна, наявність джерел і реальність її виконання;
 - складання плану і програми проведення наукових досліджень із зазначенням термінів початку і закінчення виконання робіт;
- Інформаційний пошук включає проведення наступних робіт:
- огляд існуючих вітчизняних і зарубіжних об'єктів дослідження або технологій, критичний аналіз переваг і недоліків;
 - уточнення назви теми з метою приведення її у відповідність до змісту роботи;
 - обґрунтування мети і загальної постановки завдань наукового дослідження.

Сучасний вимір суспільних проблем, відносин, постійних соціально-економічних змін, причин та тенденцій розвитку явищ, ситуацій потребує застосування не стільки дослідницького підходу-алгоритму, скільки

творчого, відповідального та компетентного аналізу, доречного визначення проблеми, вміння професійно сформулювати альтернативу, гіпотезу та довести спроможність-неспроможність її практичного існування. Досить ефективним, що активізує студентський потенціал, методом контролю й перевірки знань більш високого порядку (за схемою: аналіз, синтез, творче застосування знань і оцінка) є **есе**.

У перекладі з англійської, есе (essay) означає «нарис», «твір», «спробу самотійного аналізу» та «обґрунтування теоретичної гіпотези». Есе (фр. *essai* «спроба, проба, нарис», від лат. *exagium* «зважування») – літературний жанр прозового твору невеликого обсягу й вільної композиції.

Есе виражає індивідуальні враження й міркування автора з конкретного приводу або предмета й не претендує на вичерпне трактування. Відносно обсягу й функції межує, з одного боку, з науковою статтею й літературним нарисом (з яким есе нерідко плутають), з іншого боку – з філософським трактатом. Есеїстичному стилю властиві образність, рухливість асоціацій, нерідко антитиповість мислення, орієнтування на інтимну відвертість і розмовну інтонацію. Деякими теоретиками розглядається як четвертий, поряд з епосом, лірикою і драмою, рід художньої літератури.

Індивідуалізація сучасних суспільних відносин та, як наслідок, індивідуалізація сучасної професійної освіти відкриті для застосування нових ефективних форм діяльності, в т.ч. навчальної. Ось чому есе (трансформований, адаптований, змінений жанр літератури) набуває все більшої популярності як вид письмової самотійної роботи українського студента, а саме: *як твір-міркування невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні враження, міркування з конкретного питання, проблеми й свідомо не претендує на повноту й вичерпне трактування теми.*

Тому, **головна місія та мета есе** – це самотійне бачення студентом проблеми, питання, теми на підставі *опрацьованого* матеріалу та аргументів, у відповідності до обраного підходу, стилю тощо.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття викладач запитує у здобувачів, який досвід вони придбали впродовж заняття.

Тема № 2 Основи методології наукової діяльності.

Практичне заняття: формування методики та робочого плану дослідження.

Навчальна мета заняття: закріпити знання щодо логічного взаємозв'язку теми, проблеми, мети наукового дослідження та методів і прийомів, необхідних для проведення наукового дослідження.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Закріплення отриманих знань про завдання і функції науки.
2. Отримати навички формулювання теми, мети і завдань наукового дослідження в їх логічному взаємозв'язку.
3. Перевірка навичок практичної роботи з психологічним інструментарієм та з рекомендованою літературою.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: папір, ручка.

Література

Основна:

1. Важинський С.Е., Щерак Т.І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. 260 с.
2. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень. Київ : «Літа-К», 2018. 352 с.
3. Каламбет С.В., Іванов С.І., Півняк Ю.В. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Дніпро : Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
4. Гуртов О.І. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Харк. нац. аграр. ун-т. Харків : ХНАУ, 2017. 57 с.

Допоміжна

5. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ : АБУ, 2012. 480 с.
6. Бочелюк В. Й. Методика та організація наукових досліджень з психології: навч. посіб. для студентів спеціальності 8.040101 – Психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 360 с.
7. Finkel E. J., Eastwick P.W., Reis H.T. Best research practices in psychology: Illustrating epistemological and pragmatic considerations with the case of relationship science. Journal of personality and social psychology. 2015. Vol. 108. №. 2 – Available: <http://surl.li/agjxh>. 01.07.2023

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку практичного заняття викладач вітає здобувачів вищої освіти, називає тему, мету, план та структуру заняття, повторює матеріал лекції: методологічні основи (зазвичай їх називають більш коротко-методологія) утворюють ту частину науки, яка представляє собою вчення про її теорії і методи, про їх створення і застосування на практиці.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Завдання. *Виберіть одну із запропонованих тем наукового дослідження та виконайте наступні завдання:*

1. На основі вивчення літературних джерел виявіть прикладні та наукові проблеми, які мають місце в рамках досліджуваної тематики.
2. Обґрунтуйте актуальність теми.
3. Визначте об'єкт і предмет дослідження.
4. Сформулюйте мету дослідження.
5. Конкретизуйте завдання та методи дослідження.

6. Обґрунтуйте практичну значимість роботи, вкажіть можливі зацікавлені організації та особи.

7. Побудуйте робочий план дослідження.

Методичні матеріали до практичного заняття.

Методологія науки вирішує такі завдання, як виявлення об'єкта і предмета дослідження, постановка наукової проблеми, розробка методу вирішення даної задачі, перевірка достовірності оцінки значущості результатів наукового дослідження. Як впливає з самого терміну «методологія», не останню роль в методології науки відіграють питання побудови та застосування наукових методів. Метод-це сукупність розумових і практичних операцій, спрямованих на рішення конкретного типу завдань. Методи наукового пізнання класифікуються за різними підставами. Робочий план-це докладний проект дослідження, в якому визначаються основні параметри виконання науково-дослідної роботи. Будь-яке наукове дослідження націлене на вирішення однієї або декількох завдань. Нагадаємо, що до основних завдань науки відносять: опис явищ дійсності; систематизація явищ дійсності; пояснення явищ дійсності; прогнозування явищ дійсності.

Теми:

1. Психологічні особливості агресії у жінок та чоловіків.
2. Агресія як домінанта поведінки сучасних підлітків.
3. Вивчення особливостей поведінки підлітка в конфлікті.
4. Індивідуально-психологічні особливості підлітків, що належать до субкультури (вибір субкультури).
5. Індивідуально-психологічні особливості співзалежних дітей.
6. Індивідуальні відмінності пам'яті у людей.
7. Інтереси та ціннісні орієнтації у представників підліткових субкультур.
8. Інтернет-залежність у дітей шкільного віку.
9. Проблема підліткової самотності.
10. Проблема професійного самовизначення
11. Проблема психологічного здоров'я.
12. Проблеми міжособистісного спілкування в школі.
13. Психологія віктимної поведінки.
14. Процес становлення особистості в період з 14 - 18 років в сучасному суспільстві
15. Психологічні особливості впливу реклами.
16. Психологічні особливості брехні дитини (дошкільний або молодший шкільний вік).
17. Психологічний вплив мистецтва на людину.
18. Соціально-психологічні особливості задоволеності життям у різних вікових групах.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття викладач запитує у здобувачів, який досвід вони придбали впродовж заняття.

Тема № 3. Методи наукового дослідження

Практичне заняття: Методи наукового дослідження.

Навчальна мета заняття: сформувати вміння визначати перспективні напрямки наукових досліджень в предметній сфері професійної діяльності, склад дослідних робіт, що визначають їх фактори; використовувати емпіричні, експериментальні і теоретичні методи дослідження в науково-дослідній діяльності

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Якісні та кількісні методи дослідження.
2. Експериментальні та квазіекспериментальні плани.
3. Психодіагностичні методи.
4. Математичні методи та методи статистичної обробки даних.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: папір, ручка.

Література

Основна:

1. Важинськей С.Е., Щерак Т.І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. 260 с.
2. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень. Київ : «Літа-К», 2018. 352 с.
3. Каламбет С.В., Іванов С.І., Півняк Ю.В. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Дніпро : Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
4. Гуртов О.І. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Харк. нац. аграр. ун-т. Харків : ХНАУ, 2017. 57 с.

Допоміжна

5. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: АБУ, 2012. 480 с.
6. Бочелюк В. Й. Методика та організація наукових досліджень з психології: навч. посіб. для студентів спеціальності 8.040101 – Психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 360 с.
7. Finkel E. J., Eastwick P.W., Reis H.T. Best research practices in psychology: Illustrating epistemological and pragmatic considerations with the case of relationship science. Journal of personality and social psychology. 2015. Vol. 108. №. 2 – Available: <http://surl.li/agjxh>. 01.07.2023

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <http://www.nbuv.gov.ua/>.
2. Метапошукова система NDLTD (The Networked Digital Library of Theses and Dissertations), www.ndltd.org/resources. Забезпечує пошук повнотекстових дисертацій чи інформацію щодо дисертацій обмеженого доступу серед 4 млн. документів. Мова – англійська.

3. Пошукова система OATD (Open Access Theses and Dissertations), www.ndltd.org/resources. Надано у відкритому доступі дисертації та дипломні роботи співробітників та студентів більш ніж 1 тисячі дослідницьких інститутів, університетів, коледжів. Мова: англійська.
4. Пошукова система DART – Europe, libereurope.eu/dart-europe-e-theses-portal. Надано у відкритому доступі дисертації з бібліотек Європи. Представлено більш ніж 500 тис. робіт вчених з 600 університетів 28 країн Європи. Мова: англійська та інші європейські.
5. Пошукові бази університетів Гетеборга, Умео та Стокгольма (Швеція), www.dissertations.se, www.diva-portal.org. Надано більш ніж 50 тис. дисертацій шведських дослідників. Відкритий доступ більш ніж до половини робіт. Мова – англійська та інші європейські.
6. PQDT Open – база даних компанії ProQuest's UMI Dissertation Publishing, pqdtopen.proquest.com. Надано у відкритому доступі більш ніж 25 тис. дисертацій. Мова – англійська.
7. theses.fr – Проєкт інформаційного забезпечення вищої освіти за підтримкою міністерства освіти Франції, www.theses.fr. Надано відкритий доступ більш ніж до 30 тис. робіт. Мови- англійська, французька.

Матеріально-технічне забезпечення: комп'ютери з доступом до Інтернету.

Методичні поради щодо проведення заняття:

I. Вступ до заняття: визначається співвідношенням методології та методів наукового дослідження.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Питання:

1. *Якісні та кількісні методи дослідження.* На прикладі дослідницької теми кафедри соціології та психології продемонструвати можливість використання кількісних і якісних методів здійснення дослідження.

2. *Експериментальні та квазіекспериментальні плани.* Навести приклади експериментальних та квазіекспериментальних планів в психологічному дослідженні, зокрема у галузі юридичної психології.

3. *Психодіагностичні методи.* Надати коротку характеристику психодіагностичних методик, що застосовуються в психологічному дослідженні, зокрема у галузі юридичної психології.

4. *Математичні методи та методи статистичної обробки даних.* Розглянути найбільш поширені математичні методи та методи статистичної обробки даних, що застосовуються в психологічному дослідженні, зокрема у галузі юридичної психології.

Практичне завдання: обґрунтувати дослідницький план власного кваліфікаційного дослідження, визначити незалежну та залежну змінні, а також підібрати психодіагностичний інструментарій, який відбиває зміст залежної змінної.

Розкрити можливості використання наукової інформації, наданої на освітніх Інтернет ресурсах, виконати практичне завдання відповідно до теми запланованого дисертаційного дослідження.

III. Порядок проведення заключної частини заняття: узагальнення виконаної роботи, аналіз труднощів у його виконанні, рекомендації щодо виконання самостійної роботи.

Тема № 4. Структура дослідження: обґрунтування актуальності та визначення теми дослідження, його мети та завдань

Практичне завдання: Структура дисертаційного дослідження.

Навчальна мета заняття: сформулювати вміння формулювати і обґрунтовувати актуальність, теоретичну і практичну значимість власного наукового дослідження; навички володіння різними методами і критеріями оцінки результатів наукових розробок вітчизняних і зарубіжних дослідників; формулювати і обґрунтовувати актуальність, новизну, теоретичну і практичну значущість власного наукового дослідження.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Актуальність дослідження
2. Визначення об'єкта, предмета, теми дослідження.
3. Формулювання завдань дослідження
4. Попереднє ознайомлення з літературою та визначення головних напрямків дослідження з використанням бібліотечних та Інтернет-ресурсів.
5. Збирання і відбір інформації для проведення дослідження з використанням ресурсів бібліотек та Інтернет-ресурсів.

Матеріально-технічне забезпечення: комп'ютери з доступом до Інтернету.

Література

Основна:

1. Важинськеий С. Е., Щерак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
2. Вимоги до оформлення дисертацій, затверджені Наказом МОНУ від 12.01.2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/qxxa>. Дата звернення: 01.09.2021.
3. Методичні рекомендації для організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Методологія наукового дослідження» (для студентів денної та заочної форм навчання усіх напрямів підготовки) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. О. К. Садовніков. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 43 с.

4. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.-метод. посіб. / О. Л. Туриніна. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 206 с.
5. Braun V., Clarke V. Using thematic analysis in psychology V. Braun. Psychology. 2006. Vol. 3. Available: <http://surl.li/agjw1>. 28.08.2021.
6. Pietkiewicz I., Smith J.A. A practical guide to using Interpretative Phenomenological Analysis in qualitative research psychology. Psychological Journal. 2014. Vol. 20. №. 1. P. 7–14. Available: <http://surl.li/agjwo>. 18.06.2023.

Допоміжна

7. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ : АБУ, 2012. 480 с.
8. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. Експериментальна психологія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 360 с.
9. Михайличенко О.В. Історія науки і техніки : навчальний посібник. Суми : СумДПУ, 2013. 346 с.
10. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології : навчально-методичний посібник. Ктїв : Ніка-Центр, 2013. 204 с.

Матеріально-технічне забезпечення: комп'ютери з доступом до Інтернету.

Методичні поради щодо проведення заняття:

I. Вступ до заняття: визначається актуальністю, об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження в контексті формування методологічної культури дослідника.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Питання:

1. *Актуальність дослідження.* Розкрити зміст факторів, що визначають актуальність дослідження: наявність теоретичних пояснень психологічної феноменології та недостатність емпіричних даних, протиріччя між теоретичними підходами та емпіричними даними, соціальна значущість дослідження при недостатній вивченості проблеми тощо.

2. *Визначення об'єкта, предмета, теми дослідження.* Розкрити значущість визначення об'єкту, предмету та мети як методологічних координат дослідження.

3. *Формулювання завдань дослідження.* Зазначити необхідність коректного формулювання завдань дослідження як шляху досягнення мети дослідження.

Практичні завдання:

1. Попереднє ознайомлення з літературою та визначення головних напрямків дослідження з використанням ресурсів бібліотек та Інтернет-ресурсів. *Завдання:* зазначити необхідність використання ресурсів наукового характеру для виконання дисертаційного дослідження, надати характеристику таких ресурсів та визначити технології роботи з ними.

2. Збирання і відбір інформації для проведення дослідження з використанням ресурсів бібліотек та Інтернет-ресурсів. *Завдання:* на

прикладі наукових та освітніх Інтернет – ресурсів продемонструвати можливості збирання і відбору інформації для проведення дисертаційного дослідження.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Узагальнення виконаної роботи, аналіз труднощів у його виконанні, рекомендації щодо виконання самостійної роботи.

Тема №5. Концепція та дизайн дослідження

Практичне заняття: концепція та дизайн дослідження.

Навчальна мета заняття: сформувати вміння самостійно оцінити і критично проаналізувати науковий рівень і результати наявних досліджень і розробок з проблем професійної сфери; виявляти найбільш перспективні напрямки наукових досліджень і враховувати їх результати при розробці власної програми наукового дослідження; скласти робочий план і програму наукових досліджень і розробок в професійній сфері; навички організовувати та проводити власні наукові дослідження; застосовувати інструментарій для проведення самостійних наукових досліджень і розробок; використовувати моделі досліджуваних процесів, явищ і об'єктів, що належать до сфери професійної діяльності; формулювати гіпотези, орієнтуватися в специфіці використання методик, проводити емпіричні і прикладні дослідження.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Методологічне підґрунтя дисертаційного дослідження
2. Визначення процедури та передбачуваних результатів дослідження
3. Складання робочого плану.
4. Обґрунтування методів та методик дослідження з використанням ресурсів бібліотек та Інтернет-ресурсів.
5. Пілотажне емпіричне дослідження за темою кваліфікаційної роботи.
6. Обробка результатів пілотажного дослідження та інтерпретація отриманих даних з використанням ресурсів бібліотек та Інтернет-ресурсів.

Матеріально-технічне забезпечення: комп'ютери з доступом до Інтернету.

Література

Основна:

1. Вимоги до оформлення дисертацій, затверджені Наказом МОНУ від 12.01.2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/qxxa>. Дата звернення: 01.08.2023.
2. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень. Київ : «Літа-К», 2018. 352 с.

3. Сергієнко Л.П. Основи наукових досліджень у психології: кваліфікаційні та дипломні роботи : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2019. 240 с.
4. Pietkiewicz I., Smith J.A. A practical guide to using Interpretative Phenomenological Analysis in qualitative research psychology. Psychological Journal. 2014. Vol. 20. №. 1. P. 7–14. Available: <http://surl.li/agjwo>. 08.08.2023.

Допоміжна

5. Методологічні та теоретичні проблеми психології : навчальний посібник / М.С. Корольчук, Ю.Л. Трофімов, В.І. Осьодло та ін. Київ: Ніка-Центр, 2018. 336 с.
6. Михайличенко О.В. Історія науки і техніки : навчальний посібник. Суми: СумДПУ, 2013. 346 с.
7. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології : навчально-методичний посібник. Ктїв : Ніка-Центр, 2013. 204 с.
8. Finkel E. J., Eastwick P.W., Reis H.T. Best research practices in psychology: Illustrating epistemological and pragmatic considerations with the case of relationship science. Journal of personality and social psychology. 2015. Vol. 108. №. 2 –Available: <http://surl.li/agjxh>. 02.08.2023

Методичні поради щодо проведення заняття:

I. Вступ до заняття: на початку заняття, студентам оголошується назва теми практичного заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті. А саме пояснити сутність та зміст загальної концепції дослідження та його дизайну.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Питання:

1. *Методологічне підґрунтя дисертаційного дослідження.* Зазначити необхідність та шляхи аналізу методологічних підходів та їх змісту для визначення концепції дисертаційного дослідження.

2. *Визначення процедури та передбачуваних результатів дослідження.* Розглянути етапи дисертаційного дослідження, технологію його планування та здійснення.

Практичні завдання:

1. Складання робочого плану. *Завдання:* визначити та охарактеризувати основні позиції робочого плану виконання дисертаційного дослідження, зокрема, його емпіричної частини.

2. Обґрунтування методів та методик дослідження з використанням ресурсів бібліотек та Інтернет-ресурсів. *Завдання:* пояснити необхідність обґрунтування методів та методик, які планується використати у кваліфікаційному дослідженні.

3. Пілотажне емпіричне дослідження за темою кваліфікаційної роботи. *Завдання:* розкрити функцію пілотажного дослідження та визначити технологію його проведення.

4. Обробка результатів пілотажного дослідження та інтерпретація отриманих даних з використанням ресурсів бібліотек та Інтернет-ресурсів. *Завдання:* Ознайомити з технологіями обробки отриманих результатів, побудування неаналітичних та аналітичних таблиць; інтерпретації результатів та використання результатів інших дослідників у дискусії щодо результатів, отриманих у власному кваліфікаційному дослідженні.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Узагальнення виконаної роботи, аналіз труднощів у його виконанні, рекомендації щодо виконання самостійної роботи.

Тема № 6. Кваліфікаційне дослідження та презентація наукових результатів

Практичне заняття: Структура та оформлення кваліфікаційного дослідження.

Навчальна мета заняття: сформувати вміння узагальнювати і систематизувати результати проведеного наукового дослідження з методологічної точки зору; інтерпретувати отримані результати, співвідносити результати власних досліджень з іншими дослідженнями, виконаними представниками різних наукових шкіл; презентувати отримані дослідницькі результати; навички володіння методикою і методологією проведення власних наукових досліджень і розробок в професійній сфері; навичками самостійної наукової та дослідницької роботи; сучасними методами наукового дослідження в психології; способами осмислення і критичного аналізу наукової інформації; навичками оформлення дисертаційної роботи.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 1 - год. (заочна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Вимоги до структури та оформлення кваліфікаційної роботи
2. Презентація наукових результатів.

Практичні завдання:

1. Презентувати структуру власної кваліфікаційної роботи.
2. Оформити вступ, частину теоретичного розділу та емпіричного параграфу.
3. Оформити приклад списку використаної літератури.
4. Презентувати наукову статтю у фаховий журнал та тези до конференції.

Матеріально-технічне забезпечення: комп'ютери з доступом до Інтернету.

Література

Основна:

1. Вимоги до оформлення дисертацій, затверджені Наказом МОНУ від 12.01.2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/qxxa>. Дата звернення: 01.08.2023.
 2. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень. Київ : «Літа-К», 2018. 352 с.
 3. Сергієнко Л.П. Основи наукових досліджень у психології: кваліфікаційні та дипломні роботи : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2019. 240 с.
- Допоміжна*
4. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ : АБУ, 2012. 480 с.
 5. Бочелюк В. Й. Методика та організація наукових досліджень з психології: навч. посіб. для студентів спеціальності 8.040101 – Психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 360 с.
 6. Грищенко І.М., Григоренко О.М., Борисенко В.О. Основи наукових досліджень. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 186 с.
 7. Методологічні та теоретичні проблеми психології : навчальний посібник /М.С. Корольчук, Ю.Л. Трофімов, В.І. Осьодло та ін. Київ : Ніка-Центр, 2018. 336 с.

Методичні поради щодо проведення заняття:

I. Вступ до заняття: підкреслити, що дисертація є одним з видів науково-дослідного звіту. Який має відповідати необхідним стандартам виконання, подання результатів та оформлення.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Питання:

1. *Вимоги до структури та оформлення кваліфікаційної роботи.* Визначити вимоги до структури та оформлення кваліфікаційної роботи, прокоментувати їх специфіку у галузі психологічних наук.

2. *Презентація наукових результатів.* Охарактеризувати різні форми презентації наукових результатів, отриманих у дипломному дослідженні.

Практичні завдання:

1. Презентувати структуру власної кваліфікаційної роботи. *Завдання:* охарактеризувати структурні елементи власної кваліфікаційної роботи.

2. Оформити вступ, частину теоретичного розділу та емпіричного параграфу. *Завдання:* навести правила оформлення зазначених частин кваліфікаційної роботи.

3. Оформити приклад списку використаної літератури. *Завдання:* навести правила та приклади оформлення літературних джерел.

4. Презентувати наукову статтю у фаховий журнал та тези до конференції. *Завдання:* навести правила написання та оформлення статей до фахових журналів та тез конференцій.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Узагальнення виконаної роботи, аналіз труднощів у його виконанні, рекомендації щодо виконання самостійної роботи.

4. Рекомендована література (основна і допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Важинський С.Е., Щерак Т.І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. 260 с.
2. Вимоги до оформлення дисертацій, затверджені Наказом МОНУ від 12.01.2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/qxxa>. Дата звернення: 01.07.2023.
3. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень. Київ: «Літа-К», 2018. 352 с.
4. Каламбет С.В., Іванов С.І., Півняк Ю.В. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Дніпро: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
5. Гуртов О.І. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / Харк. нац. аграр. ун-т. Харків : ХНАУ, 2017. 57 с.
6. Методичні рекомендації для організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Методологія наукового дослідження» (для студентів денної та заочної форм навчання усіх напрямів підготовки) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М.Бекетова; уклад. О.К.Садовніков. Харків: ХНУМГ ім. О.М.Бекетова, 2017. 43 с.
7. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.-метод. посіб. / О.Л.Туриніна. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 206 с.
8. Сергієнко Л.П. Основи наукових досліджень у психології: кваліфікаційні та дипломні роботи : навч. посіб. Київ: Професіонал, 2019. 240 с.
9. Braun V., Clarke V. Using thematic analysis in psychology V. Braun. Psychology. 2016. Vol. 3. Available: <http://surl.li/agjwl>. 08.07.2023.
10. Pietkiewicz I., Smith J.A. A practical guide to using Interpretative Phenomenological Analysis in qualitative research psychology. Psychological Journal. 2014. Vol.20. №.1. P. 7–14. Available: <http://surl.li/agjwo>. 08.07.2023.

Допоміжна:

11. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: АБУ, 2012. 480 с.
12. Бочелюк В. Й. Методика та організація наукових досліджень з психології : навч. посіб. для студентів спеціальності 8.040101 – Психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 360 с.
13. Грищенко І.М., Григоренко О.М., Борисенко В.О. Основи наукових досліджень. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. 186 с.
14. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 360 с.
15. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навчальний посібник / М. Корольчук, Ю. Трофімов, В. Осьодло та ін. Київ : Ніка-Центр, 2018. 336 с.
16. Михайличенко О.В. Історія науки і техніки: навчальний посібник. Суми: СумДПУ, 2013. 346 с.

17. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології : навчально-методичний посібник. Ктїв : Ніка-Центр, 2013. 204 с.
18. Finkel E. J., Eastwick P.W., Reis H.T. Best research practices in psychology: Illustrating epistemological and pragmatic considerations with the case of relationship science. Journal of personality and social psychology. 2015. Vol. 108. №. 2 – Available: <http://surl.li/agjxh>. 02.07.2023.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Метапошукова система NDLTD (The Networked Digital Library of Theses and Dissertations), www.ndltd.org/resources. Забезпечує пошук повнотекстових дисертацій чи інформацію щодо дисертацій обмеженого доступу серед 4 млн. документів. Мова – англійська.
3. Пошукова система OATD (Open Access Theses and Dissertations), www.ndltd.org/resources. Надано у відкритому доступі дисертації та дипломні роботи співробітників та студентів більш ніж 1 тисячі дослідницьких інститутів, університетів, коледжів. Мова: англійська.
4. Пошукова система DART – Europe, libereurope.eu/dart-europe-e-theses-portal. Надано у відкритому доступі дисертації з бібліотек Європи. Представлено більш ніж 500 тис. робіт вчених з 600 університетів 28 країн Європи. Мова: англійська та інші європейські.
5. Пошукові бази університетів Гетеборга, Умео та Стокгольма (Швеція), www.dissertations.se, www.diva-portal.org. Надано більш ніж 50 тис. дисертацій шведських дослідників. Відкритий доступ більш ніж до половини робіт. Мова – англійська та інші європейські.
6. theses.fr – Проєкт інформаційного забезпечення вищої освіти за підтримкою міністерства освіти Франції, www.theses.fr. Надано відкритий доступ більш ніж до 30 тис. робіт. Мови- англійська, французька.